

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Articulus II. Prætensi Recentiorum principii sensus, auctoritas, & fundamenta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

est, ubi nullus est motus intellectus, ut patet ex jam dictis, & ex præmissa dubii definitione.

24. Rogabis tandem quartò: si omne dubium resolvitur per assensum determinatum alterius partis contradictionis, quia non solum importat motum rationis, sed etiam suspensionem omnis assensus ex præcedenti motu causatam, qui fit, ut opinio quæcunque, quæ juxta omnes assensus est alterius partis determinata, dicatur actus dubius, & pariter objectum opinabile dubium communiter appelletur?

Resp. propriè, & strictè loquendo, neque judicium ullum opinativum, neque objectum ejus, ut tale, dubium vocari potest propter rationem ipsam insinuatam. Sed quia omnis opinio est actus de se incertus, atque formidolosus, in quo dubium strictum imitatur, ideo in latiori quadam, & minùs propria vocis acceptione dubius appellari consuevit, & consequenter objectum ejus solet etiam dubium vocari. Unde colliges dubium latè sumptum, confundi cum incerto; strictè verò, ac propriè usurpatum, differre ab illo, ut speciem à genere, quia omne dubium incertum est, non autem vice versa.

25. Hæc de dubii natura pro quæstionis præsentis clariori decisione prolixius, & exactius prælibare volumus, ut vel ex his dijudicet Lector, utrum hæc animi dispositio, status esse possit securitatis, & quietis, quem debet quærere operantis conscientia, ut licitè, & honestè operetur? Appellant Recetiores, scimus, ad familiares reflexiones suas subtilles, & artificiosas. At nullis credimus artificiis, nullis subtilitatibus, nullis reflexionibus fiet, ut motus ipse quies, aut via sit aliquando terminus. Præterea tenebrosas reflexiones eorum sequenti controversia, licet invitas, meridianam ad lucem proferemus, ut caligare ulterius neminem faciant, nisi fuerit ex illis, de

quibus dictum est, *Et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem*, Ioan. 3.
Cum huiusmodi verò non disputamus, donec lucem saltem non oderint.

ARTICULUS II.

Præteriti Recetiorum principii sensus, auctoritas, & fundamenta.

P Rincipium dico, ipsorum phra-
si utens, regulam illam tritam hoc sæculo, & passim in quæstionibus moralibus, tanquam regulam Juris à Recetioribus allegatam, *In dubiis melior est conditio libertatis possidentis*.

§. I.

Regula sensus communior, ac legitimus apud juniores Probabilistæ.

26. **C** Ertum in primis apud omnes est, regulam non procedere de dubiis verè, ac proximè practicis, quando nimirum nullum adest principium ad resolvendum dubium de licito, aut illicito; etenim dubio isto perseverante, certò peccat, qui amplectitur partem libertati faventem, ut est communis, ac indubitata Theologorum, omnium sententia; quæ evidenter colligitur ex Scriptura, & tradita censetur ab Apostolo agente, *Omne, quod non est ex fide, peccatum est*, id est (ut facti interpretes communiter exponunt) quidquid non fit ex distamine propriæ conscientie dictantis, illud licitum esse, hoc ipso illicitum, & malum est. Patet etiam ex ecclesiastico, *Qui amat periculum, in illo peribit*: nam, qui operatur dubius, an id, quod agit, turpe sit, vel honestum, amat procul dubio periculum operandi re ipsa curpiter, & contra legem, seu voluntatem Dei, indeque legem ipsam volutariè contemnit,

nit, subindeque formaliter peccat.

27. Regula igitur Recentiorum procedit de dubiis quasi speculativis, hoc est, remotè tantum, & non proximè dubiis. Ajunt videlicet; dubia illa remota (speculativa simpliciter appellant ipsi) rectè, ac prudenter resolvi posse ex privilegio præfatae regulæ de possessione libertatis in dubiis, per dictamen proximè practicum, quo operans concludit, licitum sibi esse amplecti partem legi contrariam, & suæ libertati faventem, etiam dubio remoto perseverante.

Sup. con-
trov. 2. a. 1.

28. Apponamus exemplum perspicuitatis gratia: dubitat quis, an aliquis contractus secundum se, & inspectâ naturâ ipsius, licitus sit, nec ne? Hoc dubium Recentiores appellant speculativum, quia non respicit proximè operationem singularem sub suis omnibus circumstantiis, sed remotè tantummodò, & sub ratione quadam generali, de quo loquendi modo non nihil supra diximus, & litigare non est momenti. Dicunt ergo, operantem prudenter posse practicè concludere licere sibi inire contractum, non obstante illo dubio speculativo de ipsius turpitudine, vel honestate, ita videlicet formando conscientiam. *In dubio insuperabili circa legis obligationem nemo tenetur servare legem, sed potest licitè, quidquid libuerit, agere, quia prævalet libertatis possessio: at dubium est, an contractus iste sit re ipsa lege prohibitus: ergo non debeo ab ipso abstinere, sed possum licitè ipsum inire.* Ecce, inquiunt, dictamen ultimum, ac reflexum saltem moraliter certum, & evidens, quo practicè resolvitur dubium illud remotum, & speculativum, de honestate contractus secundum se.

29. Sed enim verò propriè loquendo dubium remotum, sive speculativum, (quod vocant) ineptè, ac falsò dicitur dictamine illo resolvi, quin potiùs indecisum perseverat; sed dubium aliud proximum, ac

practicum, quod ex dubio illo emergebat, an nempe liceat, omnibus inspectis, hic, & nunc inire contractum, illo dubio remoto perseverante? Hoc est dubium, quod unice resolvitur ex memorata regula Recentiorum.

Potest quidem dubium remotum juxta Recentiorum plerosque, resolvi etiam prudenter, quâdo pars utraque probabilis est, quia potest intellectus, ut censent ipsi, opinari, etiam partem minùs probabilem. Sed enim, quanvis verum id esset (quod demonstratum est esse falsum), nunquam tamen dubium remotum resolveretur per memoratam regulam, quæ nimirum reflexa est, adeoque nec affirmat, nec ostendit honestatem intrinsecam, ac directam contractus, de qua dubium remotum est, sed præscindit potiùs ab illa. At dubium illud resolvi nequit, nisi per principia ostèdèntia honestatem directam, ac intrinsecam, aut inhonestatem contractus; quia nullum dubium potest resolvi, nisi per inventionem veritatis, quam intellectus quærit, dum dubitat. Non ergo solvit prædicta regula, immò verò supponit dubium remotum de honestate contractus, vel ab ejusdem saltem resolutione præscindit.

30. Itaque, sive dubium remotum, aut speculativum, resolvatur, sive non resolvatur (quin, licet resolvatur pro lege contra libertatem, ut affirmat plerique Probabilistæ), semper procedit regula possessionis, per ipsamque resolvitur secundum Recentiores ultimum, & practicum, dubium, quod ex dubio remoto pululabat. Licet enim judicium particulare (quod unice practicum vocat) non possit ab universali, sive speculativo, dissidere, quando non adest aliqua circumstantia specialis in ipso objecto particulari; attamen, quando adest, jure potest, ac debet ab illo discrepare. At in præsentì hypothesis concurrìt, inquiunt, circumstantia specialis, nimirum ipsa regula de,

Bb 2 pos-

possessione libertatis in dubiis, quæ supra dubium illud speculativum reflectens fundat dictamen conscientiae ultimum moraliter certum, & evidens de absoluta contractus honestate. Ergo poterit operans per regulam prædictam practicè, & ultimò apud se concludere certam, & absolutam honestatem contractus, etiam dubio remoto perseverante. Immo verò hoc significat determinatè regula Recentiorum in sensu stricto, ac proprio usurpata; nam, si dubium remotum solutum sit, non erit propriè, ac strictè dubium, sed impropiè, ac latè duntaxat, quatenus omne opinativum iudicium ob suam propriam incertitudinem solemus etiam dubium appellare, ut ad finem articuli præcedentis notavimus.

31. Sed enim verò regulam suam non ita strictè Recentiores usurpant, sed latius, ut comprehendat (cum restrictione tamen statim insinuanda) omne incertum de licito, vel illicito, etiam dubium, quod solet negativum vulgariter appellari. Quare, dum nulla apparet, neque pro libertate, neque pro lege, ratio sufficiens secundum se ad iudicium determinatum, tunc etiam locum habet regula Recentiorum, ex illaque, ut contendunt, rectè concluditur dictamen practicum de honestate actionis, etiam prædicto dubio perseverante.

32. Fateor dubium huiusmodi frequens non erit, præsertim circa jus; tum quia rarò continget, ut nulla appareat ratio positiva, neque pro lege, neque pro libertate; tum quia ipse defectus omnis rationis post sufficientem diligentiam factam potest, & solet esse ratio sufficiens ad resolvendum dubium pro libertate; qui enim post adhibitam debitam diligentiam, nullam rationem pro lege invenit, prudenter potest (saltem plerumque) existimare, legem re ipsa non existere, adeoque opus illicitum non esse. Sed nihilominus pro comperto habeo, quòd ejusmodi du-

bium non solum facti (quod facilius est), sed etiam juris præsertim humani, possit aliquando contingere, de quo modò non attinet disputare. De illo igitur, quandocunque contingat, procedit etiam juxta Recentiores regula possessionis libertatis humanae.

33. Ceterum non procedit (quæ est limitatio proximè indicata) in eventu, quo nulla apparet ratio pro libertate sufficiens ad probabilem assensum in sensu Probabilistarum, siquidem ex opposito ratio aliqua sit, ob quam operans possit judicare, opus non esse licitum, seu legem prohibentem existere. Id, quod non rarò posse contingere, immò verò satis frequenter, videtur esse extra omne dubium; nam (ut eventus alios quamplurimos, qui cogitari possunt, omittam) testimonium unius hominis fide digni seriò affirmantis existentiam legis, aut præcepti particularis prohibentis aliquod opus, sufficiens fundamentum esse censetur, ut possit quis prudenter, ac probabiliter judicare, opus non esse licitum: sæpè verò continget, ut nulla occurrat ratio in contrarium.

In hoc ergo, & similibus eventibus regula Recentiorum locum non habet, ut jam ipsi communiter fatentur adversus Caramuelem, & alios paucos, eò usque progressos intolerabilis laxitatis, ut pro conscientiae regula adstruere non vererentur legis non certitudinem: hoc est, docebant, objecta omnia, quæ certò, & evidenter non demonstrabantur prohibita, eò ipso licita esse, quia nullam legem aliter obligare censebant. Hoc perniciosum dogma, quod sæpè Caramuel docuerat, & pro viribus propugnabat ex principiis reflexi Probabilissimi, maximè in suo illo Apologemate jam damnato, aversatur communiter Recentiores: & quidem jure merito, cum multò laxius sit, & intolerabilius articulo damnato ab Innocentio XI. de tenui probabilitate, ut constare facile potest.

test utrunque inter se conferenti.

34. Unde tandem concluditur, regulam, seu principium Recentiorum de possessione libertatis in dubiis, generaliter quidem procedere de dubiis probabilibus utrinque, nec non de dubiis purè negativis, vel utrinque, vel saltem ex parte legis; sed non de dubiis purè negativis ex parte libertatis solius, idest, quando pro lege adest ratio sufficiens ad asse-nsum, nulla verò pro libertate. Ita quidem, quòd attinet ad dubia Juris, Probabilistæ juniores communiter; nam circa dubia facti, ne moderniores quidem ita sibi consentiunt, ut multi ipsorum multas exceptiones non afferant, quas tamen sigillatim, hìc non exprimimus, quia opportuniùs mox tractabuntur, ubi contrariam regulam speciatim de dubiis facti, ex Decretis illustribus Juris Canonici iterùm statuimus, atque firmamus.

35. Illud omninò advertendum est, dubia omnia, pro quibus Recentiores prædictam suam regulam statuunt, debere dubia esse moraliter insuperabilia, idest, quæ, sufficienti diligentia præmissa, superari absolute nequeant; alioqui, nisi priùs seria, ac sufficiens diligentia adhibeatur ad inveniendam legem, & resolvendum dubium de obligatione ipsius, nunquam habere locum præfata Recentiorum assertionem, seu regulam, sed necessariò partem tutiorem de præcepto eligendam esse, expresse cavent ipsi, & nemo potest in dubium vertere, nisi quis fortè velit homines adeò liberos facere, ut nihil debeant, dum operantur, curare voluntatem, & legem Dei; quæ nimis impia foret, & stulta blasphemia.

§. II.

Regula Probabilistarum auctoritas quam sit exigua.

36. **S**ed jam videamus, regulamque adeò difficilis ex ipsa

terminorum apprehensione (quam, tamen Recentiores more suo, & signanter Terillus passim appellant, *ut minimum certam moraliter*) quanto munita sit suffragio Doctorum, quorum saltem debeamus auctoritati cedere, & nostrum judicium summittere.

Et verò ipse Terillus palàm fatetur, *Scholam in hac parte divisam esse, aliis affirmantibus, aliis negantibus, titulum possessionis, ejusque privilegium extra materiam justitiae extendi*. Mirum sit autem, si opinio, quæ negat, probabilis saltem non sit juxta principia Probabilistarum. Si verò sit probabilis, quomodo opinio affirmans poterit esse *ut minimum certa moraliter* in via ipsorum Probabilistarum? Terillus utrunque connectat.

37. Cæterùm, si Terillus per *Scholam divisam* intelligat Scholam recentium Probabilistarum, non illi contradicimus: si verò intelligat absolute Scholam, prout comprehendit omnes Doctores (quod ipsius locutio innuit), fallitur procul dubio, & fallit, si quidem per Scholæ divisionem significet sententias invicem sibi oppositas paris, aut ferè paris numeri Auctorum. Profectò P. Sanchez, qui Auctores pro sententia affirmativa (quam, & ipse propugnat) diligenter collegit, decem omninò numerat, ex quibus nemo ferè regulam Recentiorum admittit generaliter, & pro omni eventu, sed pro aliquo tantùm speciali, & circa dubium facti, non Juris, ut in dubio de voto emisso, de ætate requisita ad obligationem jejunii, & similibus alijs.

38. Immo quidam ex illis, quos Sanchez affert, præsertim, qui vixerunt ante natum benignum Probabilissimum, non loquuntur in sensu Recentiorum, sed nimis procul ab eo sunt; neque enim dubium accipiunt propriè, & strictè, sed latè, & impropriè, pro objecto, vel actu aliquo modo incerto, non tamen verè dubio positivè, vel negativè. Solùm

igi-

Terill. q.
23. de conf.
n. 53. & ali-
bi.

Idem 2. p.
de Regu.
mo. q. 57 n.
1.

Sanchez li.
1. Sum. c.
10. n. 36. &
rursus l. 4. c.
1. n. 12.

igitur docent, non esse necessarium ad honestè operandum iudicium prorsus certum de rectitudine operationis, sed sufficere verè probabile, quo quis prudenter iudicet, obiectum esse re ipsa honestum, licet non omni careat formidine, quam in latiori sensu, juxta superius dicta, dubietatem appellant, & quam velut scrupulum levis momenti prudenter operans contemnere possit. In ejusmodi dubiis rectè dixerunt, partem tutiorem non de præcepto, sed de consilio tantum esse tenendam. Et hæc locutio, quanvis non sit stricta, satis tamen est usitata.

39. Cæterum aliquando præcepta non loquuntur de particularibus dubiis circa honestatem, vel turpitudinem actionis singularis, atque determinatæ; sed de variis statibus, sive vivendi modis, quorum alii præ aliis tutiores viæ sunt, ac certiores, ad salutem æternam consequendam. In his etiam meritò docent, esse tantum consilium, non præceptum, eligere viam tutiorem. Hunc vero sensum patet ad rem præsentem esse importunum.

40. Audi in specimen duos graves Auctores, B. Antoninum scilicet, & Navarrum quos Recentiores confidentius solent, ac frequentius pro se allegare. Beatus igitur Antoninus, ubi allegatur à P. Sanchez, videlicet par. 1. Sum. tit. 3. c. 10. §. 10. regu. 6. pro scrupulosis, cum sibi contra illam opposuisset regulam ex Jure Canonico, *In dubiis tutior via est eligenda; propter quod* (inquit) *scrupulosus eligit viam rigidiorē: reponit, Sed ad hoc respondetur, quod eligere viam tutiorem, consilii est, non præcepti: aliàs oporteret multos ingredi Religionem, in qua tutius vivitur, quàm in seculo. Non ergo de necessitate oportet tutiorem eligere, quando etiam alia via potest eligi tuta. Sicut etiam diversæ viæ tendunt ad unam civitatem, licet una tutior alia sit; sic ad civitatem caelestem alius sic, alius sic vadit, & tutè: licet aliquis tutiori modo.*

B. Antoninus.

41. Pergit deinde, & opponit iterum: Item quia dicitur Ecclesiastici. 3. Qui amat periculum, peribit in illo: hinc est quod B. Thomas, & alii dicunt, quod ille, qui agit id, de quo est dubium, utrum sit mortale, vel non peccat mortaliter, quia periculo se exponit mortalis. Cum ergo in aliqua re morali sunt variæ, & contrariæ opiniones; ille, qui adheret opinioni latioris viæ, videtur se exponere periculo mortalis, quia in dubio; cum possit illa opinio esse falsa, & contraria vera. Ad hanc difficultatem subjicit continenter: Sed ad hoc respondetur, quod utique ille, qui agit scienter id, de quo dubitat esse mortale, permanente dubitatione, mortaliter peccat, etiam si illud non esset mortale; sumendo propriè, & strictè dubitationem, videlicet, prout rationes sunt æquè ponderantes ad utranque partem, nec magis declinat quis ad unam, quàm ad aliam. Sed si dubitet leviter quis, & per modum scrupuli, sicut dubitat, & formidat habens opinionem de aliquo, quia ita inheret ipsi sententia, quod tamen formidat de opposito: sic agendo contra tale dubium, non peccat; dum adheret (attende, Probabilista,) opinioni alicujus Doctoris, & habet rationes probabiles pro ipsa magis, quàm pro opposita opinione.

42. Id ipsum postea repetit, & magis explicat regula quarta, quæ est de tuta opinionis electione, & quam ad finem illius paragraphi latius exponendam remisit. Ait igitur, Notandum, quod cum bona conscientia potest quis tenere unam partem alicujus opinionis, & secundum eam operari, excluso saltem scandalo: quæ scilicet pars habeat pro se notabiles Doctores: dummodò talis opinio non sit contra auctoritatem expressam Sacrae Scripturæ, nec contra determinationem Ecclesie Catholice: & quod etiam ex contrarietate talium opinionum non inducatur ad dubitandum; sed bonam sibi conscientiam, & credulitatem formet de eo, quod credit, tanquam

quam de probabiliori parte. Et precipue quando quis adhibet diligentiam inquirendo, an liceat & nec invenit aliquid, quod eum sufficienter moveat ad hoc quod sit illicitum. Hæc D. Antoninus, quæ quicquid legerit temperato animo, luce clarius videbit, quam procul sit per omnia à regula Probabilistarum.

43. Et sunt adhuc non nulli Recentiores, qui Sanctum hunc Doctorem adeo clarè locutum, atque distinctè, referant pro sua sententia. Non ne hoc est contentiosè disputare, & non sincerè veritatem inquirere? Cur saltem Eximio Doctori, V. P. Ludovico de Ponte, Vazquo, Sanchez, & aliis, quorum auctoritate maximè exultant, contradicere apertè non verentur? Cur verè humilitatis, & docilitatis magistri (de quo tantopere gloriantur) non submittunt iudicium suum tantorum virorum iudicio? Profectò cunctos illos B. Antoninum, tanquam patrum indubitatum nostræ sententiæ afferre, notorium est ex ipsorum libris. Verum hi magni viri nihil hic sunt, quia non favent moderno Probabilismo. Quæso te, est ne hoc vera, an placencia loquentes, Magistros querere? Hoc ne sincerum sapit veritatis amorem, an magis illum aurium pruritus, quem olim prædicebat Apostolus? Sed quid temorer? sapit exactè benignam Recentiorum Theologiam.

44. Neque à sententia, & regula Recentiorum minùs distat Navarrus allegatus à P. Sanchez inter decem illos Auctores, in cap. Si quis, autem de Penitentia dist. 7. n. 34. ubi docet, regulam Juris de tutiori parte sequenda, regulariter non esse de præcepto. Porro Navarrus ibi non loquitur sub terminis præsentis controversiæ, sed in altero sensu nuper exposito, in quo D. Antoninus etiam apertè loquebatur in prima parte illius sextæ regulæ. Alioqui de regula Recentiorum in sensu, quem propugnant, & intendunt, quid senserit

Navarrus, ut ambigere nequeas, audi ipsum loquentem.

45. Undecimò (inquit) infertur resolutio, non solum illum peccare, qui in re (nimirum dubia) ad finem, vel mores pertinente, in qua Jure declaratum est, tutiorem partem eligendam esse, minùs tutam eligit, ut dictum est in corollario septimo: sed, & eum, qui in re adeo sibi dubia, ut neque probabili auctoritate credit, alteram partem esse veram, adheret illi parti, de qua est dubium, an liceat: si saltem potest adherere contraria securè; quia de illa non dubitatur, an liceat. Probat deinde conclusionem suam primum ex Scriptura: postea à ratione, eandemque docere D. Thomam affirmat. Post quæ tandem addit hæc verba (norate; Recentiores si libet), Quæ Thomæ conclusio à nemine non est recepta. Quid amplius petitis?

46. Immo severius aliquid idem Navarrus tenere videtur, qui numero sequenti, postquam præmiserat, eum etiam peccare, qui facit aliquid, quod magis, vel æquè ab ipso putatur esse peccatum, quam non esse, quibus verbis modernum Probabilissimum distinctissimè damnat, ac refellit: subjungit: Immo, & qui facit aliquid, quod opinatur non esse peccatum; hoc est, magis inclinat in eam partem, quod non sit peccatum, quam in contrariam; cum formidine tamen, quod altera pars sit vera: & ita non credit certò non esse peccatum. Quibus verbis videtur ad honestè operandum exigere iudicium prorsus certum, & non opinativum, de rectitudine operationis, quod nimirum excludat omnem formidinem. Verumtamen re verà, ut ipsemet se exponit, non omnem opinionem generaliter excludit à conscientie regulæ; sed illam tantum, quæ firma non sit, & quæ nimiam fundet formidinem: quem sensum plures alii graves Doctores, tum veteres, tum moderni, expresserunt, de quo nos in ultro libro sequenti. Hæc Navarrus, quod ad regulam attinet necessariò in dubiis

Navar. ibi num. 56.

Idem Navar. ibi n. 58.

te-

tenendam. Post hæc Probabilistæ recentissimi (nonnulli saltem) pergunt, & pergunt Navarrum, ut, & alios similiter locutos, annumerare sibi. Quid faciemus? Veritatem ostendere nostrum est, cætera Deo, & temporì committenda.

47. In hoc eodem sensu, in quo D. Antoninus, & Navarrus loquuntur, locutus etiam censendus est, si quis alius ex antiquioribus regulæ Recentiorum suffragari videatur. Porro in omnibus dubiis de licito, aut illicito, in quibus variæ sunt, & contrariæ opiniones, neminem posse partem minùs tutam, & suæ libertati faventem licitè deducere ad praxim, nisi, quæ fuerit parte contrariâ rationabilior, aut probabilior, communis est Doctorum antiquorum sententia, à qua ante annum 1578. nemo discessisse invenietur, ut alibi jam insinuavimus, & suo loco facillè palàm faciemus (Mercadum non moramur, in quodam suo Opusculo vulgari idiomate sub idem fere tempus, aut paulo ante, novo Probabilissimo præudentem). Quid verò dici potest è diametro magis oppositum præfatæ regulæ Probabilistarum, & toti eorum Probabilismo? Nullus ergo ex antiquis, nisi fortè ad speciem tantùm, eidem suffragari censendus est.

Sanch. illo
c. 10. num.
item 10.

48. Neque verò quisquam crediderit, regulam Recentiorum esse saltem coævam moderno suo Probabilismo, & quæ perpetuò, ac sine discordia, ipsis saltem placuerit Probabilistis. Sanè idem P. Sanchez pro sententia statuente contrariam regulam universaliter, & pro omni eventu, extra materiam saltem justitiæ Auctores numerat cum D. Angelico ut minimum ad triginta septem, in quibus plures sunt ex Primatibus, qui post natum Probabilismum eidem subscripsisse dicantur, & qui, ut indubitati patroni ipsius à Recentioribus proferuntur. Hoc nota, dum in loco designato districtè, & exactissimè excutiamus novi Probabilis-

mi auctoritatem, cui Recentiores maximè innituntur.

49. Quin immò P. Vazquez (cui similem alium vix proferant) cum præsentem quæstionem his verbis instituisse, *An possit quis cum dubio juris habere rectum conscientia iudicium?* animadvertit primùm (quod nos supra notavimus), quæstionem non procedere de dubio proximo, quod appellari solet practice practicum, sed de dubio remoto, quod vocant speculativum. Ait præterea, nonnullos Recentiores, quos non alio nomine indigitat, affirmativam partem tenuisse. Post quæ sententiam suam ita pronuntiat: *Ego non solum existimo absque controversia esse debere, quoties dubitatur, utrum sit lex aliqua, an non, & solum agitur de periculo peccandi, eligendam esse partem tutiorem, in qua peccatum esse non possit: sed etiam quando dubium est, utrum votum fuerit emissum, an non. Et sanè in priori casu, quando dubium est, utrum lex lata fuerit, seu extet, an non, nullum hactenus ex Scripturis Scholasticis inveniri, qui oppositum asserat.* Hactenus P. Vazquez, qui deinde nervosè probat, eandem prorsus esse rationem, immò certiorrem esse regulam traditam, in omni dubio facti, propter Sacrorum Canonum decisiones, quas esse generales, & quæ jus novum minimè condant, sed ipsam æquitatem juris, atque rationis naturalis, præferant, validis, & invictis argumentis ostendit, & nos Deo favente, in secunda parte ostendemus. Vide in id ipsum verba P. Suarez, quæ transcripsimus suprâ, & quibus hanc eandem assertionem Vazquetii, quoad primam saltem partem, docet esse communem, & evidentem.

Vazq. t. 2.
d. 65. c. 1.

Ibic. 2.

Ibic. 3.

Sua adduc.
sup. contr.
c. 2. §. 1. 121.

50. Itaque tota quanta auctoritas principii, sive regulæ Recentiorum de possessione libertatis in dubiis, quæ benignam sententiam reddit ut minimum certam moraliter, est consensus, & patrocinium juniorum Probabilistarum contra unanimem sen-

sentum Doctorum antiquorum cum D. Thoma: quin etiam refragantibus non solum cunctis Antiprobabilitis, sed etiam multis, iisque præcipuis, ex Probabilissimi patronis.

Adde, quod nec juniores Probabilistæ sibi ipsis consentiunt in statuenda regula sua: nam teste eodem Sanchez, fatentur, non semper in dubio fas esse partem minus tutam sequi: nec tradunt regulam dictantem, quando liceat, & quando non. Ea verò, quam ipse cum aliis tradit, nimirum quod in dubiis illa pars possidere, & alteri prævalere censeatur, tam in interno, quam externo foro, pro qua fuerit præsumptio in foro externo: hæc, inquam, regula P. Sanchez, præterquam quod ex se satis est perplexa, & ambigua, non congruit regulæ Recentiorum, sed illam vel confundere, vel omnino destruere potius videtur.

Dispiciat modò precor, quisquis sincerè veritatem amat, quale possit esse principium ipso recenti Probabilismo recentius, multò minoris auctoritatis, quam ipse, circa quod statuendum, & explicandum, ne ipsi quidem Recentiores conveniant: & mecum miretur, ac quaerat, unde tantam habere certitudinem possit, ut benignam sententiam evidenter demonstret, ipsamque faciat Orbi Christiano ut minimum certam moraliter? Imprudens sit, ac levis, qui facile moveatur certitudinibus Probabilissimi, quæ plurimæ circumferuntur, & absque ullo examine à plurimis quoque acceptantur.

§. III.
Fundamenta à ratione ejusdem regula, seu principii.

51. **A**T magno saltem rationis pondere præfata regula munita est. Mirum profectò sit, si tot, tamque sapientibus Doctoribus, etiam ex ipsis Probabilistis, displicere potuerit aliquando regula adeò

expedita pro tuendo moderno Probabilismo, & quæ magno præterea rationis pondere sit munita.

Quidquid igitur potest in favorem ipsius allegari cum aliquali veritatis specie, diligentissimè collegit Terillus, ubi semel, & iterum regulam suam totis viribus urget, & ab oppositis impugnationibus late vindicare conatur. Nos totà summā rationum Terilli, atque adeò cunctorum Recentiorum, nunc breviter propositā, (sed fideliter) veluti pro ratione dubitandi, retorsiones ipsius, & solutiones ad argumenta nostrā, per quaestionis decursum facile, aut reterelemus, aut præoccupabimus.

52. Præcipuum fundamentum, Terilli, & Recentiorum desumitur à paritate ex possessionis titulo in materia justitiæ, qui juxta communissimam sententiam ita præponderat in utroque foro, ut in omnibus dubiis circa dominium rei, quam quis possidet, si facta diligentia, dubium adhuc persistat, licet sibi retinere possit, neque debeat rem ipsam, aut partem ejus alteri tradere. At possessionis titulus non minùs faver humanæ libertati in materia aliarum virtutum, quam in materia propria justitiæ: ergo nec minùs privilegium fundat, nec minùs juris possidenti tribuit. Cum igitur in dubiis de obligatione legis homo possideat libertatem suam, non debet illam à se abdicare, ut legis oneri se subiciat.

Assumptum verò probat Terillus: quia non minùs justitiam violat, qui retinet, invito domino, id, quod est alienum re ipsa, quam religionem violet ex.g., qui non adimplet votum valide, ac legitimè emissum. Aliunde verò obligatio justitiæ non minùs in conscientia urget, quam urgeat obligatio religionis, alteriusve cujuslibet virtutis. Igitur, si justitia in dubio de rei proprietate possidentem non obligat ad rem tradendam, nec obligabit aliqua virtus, ut in dubio de legis obligatione homo se ipsum privet libertate, quam

Cc

pos-

Terill. q. 23. de conscientia n. 42. & iterum p. de Regu. mo. q. 57.

Sanct. illo nu. 10. circa med.

Ibi. n. 13.

possidet; nec ulla est cogitabilis ratio discriminis.

Espar. tra-
ctat. de
acti. huma.
q. 23. a. 3.

Terill. illa
q. 23. n. 46.

53. Confirmat hoc, & explicat cum Esparza discursu, quem ad verbum libuit transcribere, quia verè mirabilis est, idest, verè non tolerabilis: *Evidens (inquit) est, voluntatem esse sui juris, ceterasque potentias ipsi naturaliter esse ita subjectas, ut omnia, tam intra, quàm extra hominem, tam quoad rerum usum, quàm quoad potentiarum actus, naturali voluntatis dominio subjecta sint. Ratione hujus domini voluntas, ex naturali suae conditionis excellentia, est in plenissima possessione domini circa ista omnia, nec ab ea deturbari debet, nisi pari evidentia constet, usum hujus domini aliqua lege sibi restringi, quatenus aliquis subjectarum potentiarum actu legitime prohibetur. Neque enim quisquam incertas juris certi limitationes, seu exceptiones tenetur admittere. Porro leges omnes non solum naturales, sed etiam positivae, sunt quaedam limitationes, & exceptiones juris, ac domini, quod naturaliter competit homini circa inferiora omnia, tam intra, quàm extra hominem. Ergo donec pari certitudine constet, legem aliquam restringentem dominium naturale, ejusque usum, existere, non tenetur homo talem legem, admittere. Ecce regula illa juris, in dubio melior est conditio possidentis, non solum ad aequalitatem, sed cum manifesto excessu, potiorum locum tenet in voluntate relatè ad omnem omnino materiam, quàm habet in materia justitia, quando nullum certum jus ad illam rem praecessit. Ita Terillus toridem verbis, quæ sanè mirabile est, quod à viro docto, & cordato excidere aliquando potuerint.*

Vides igitur, Lector, hic expressam, & generaliter consignatam regulam conscientiae laxiorem (certè non strictiorem) regulam Carameulis, de qua supra mentionem fecimus, & quam Terillus ipse, & Esparza alibi sæpiùs reprobare videntur: & Esparza quidem disertè

Sup. hoc
eodem art.
§. 1. n. 33.

longo se ab illa separat intervallo. Fortasse viri acuti, & scholastici vi consequentiae eò abducti sunt, ut, vel à sua ipsorum doctrina, incauti, ac nolentes discesserint. Quidquid verò de hoc sit, regulam hic obtrusam, patet tolerandam non esse.

54. Arguit adhuc Terillus; & iterum præcedentia confirmat. Ideò possessio prævalet in materia justitiae, quia qui bona fide rem possidet, habet hoc ipso jus, ut tandiù illà non spoliatur, quandiù pro altero non assertur aliquid certiùs, quàm quod ipsi favet: *Alioquin (inquit) homo spoliaretur jure certo, ac recertò sua ob exceptionem incertam, quæ non magis alteri, quàm ipsi faveret. Hoc verò ipso naturæ lumine iniquum, & absurdum est. At hæc ratio urget eodem modo in qualibet alia materia: nam homo possidet libertatem suam, & jus certum, ut illà utatur in quolibet casu occurrenti per exercitium, quod sibi libeat, dummodò nihil ipsi opponatur, quod certò illi juri prævaleat. Atqui exceptiones dubiæ pro lege contra jus certum prævalere non possunt: ergo neque tenetur illas admittere, adeoque nec in dubio legem servare. Hæc est (inquit Terillus) fundamentalis ratio, ad quam alia reduci posse videntur. Porro hæc nihil differt à præcedenti.*

Terill.
dict. q. 51.
n. 5.

55. Nihilominus arguit ulterius ex materia propria obedientiae: quia milites licet possunt sequi Regem, ducentem eos ad bellum, de cujus ipsi justitia dubitent, ut traditur expressè cap. *Quid culpatur* 23. q. 1. quod est desumptum ex D. Augustino li. 22. contra Faustum c. 75. Et generaliter omnes subditi licet possunt, immò tenentur, obedire præcepto Superioris in dubio de honestate rei præceptæ. Non Tob aliam rationem, nisi quia Rex, & quilibet Superior possidet jus, ut sibi obediat, quo non debet privari in dubio. Ergo non tantum in materia justitiae, sed etiam in materia obedientiae, & in

& in alia quavis materia, titulus possessionis prævalere debet in dubiis. Ergo, cum homo in omnibus dubiis de licito, aut illicito in quavis materia occurrentibus, certò possideat libertatem suam; meritò poterit ex hoc titulo liberum se putare ab onere servandi legem.

56. Omitto aliud argumentum Terilli, quo probat possessionem libertatis debere in dubiis præponderare, eò quòd lex in dubio de obligatione ipsius neminem obliget: quia, pace ipsius, clarè principium petit, probans scilicet titulum possessionis debere in dubiis præponderare, ex eo quòd lex dubia non obliget; cum tamen in præsentì propositum Terilli sit probare, quòd lex dubia non obliget, eò quòd titulus possessionis in dubiis, contra legem prævaleat. Omitto item aliud de obligatione reddendi debitum in dubio de valore matrimonii, quæ Canonico Jure sancita est; quia opportuniùs tractabitur, ubi Canones Sacros docentes regulam observandam in dubiis, diligenter examinabimus, ex illisque præfatam regulam Recetiorum, totumque ipsorum Probabilismum apertæ falsitatis convincemus.

Hæc est summa rationum, quibus fulcitur assertio, aut regula juniorum Probabilistarum. Accipe jam fundamenta nostra.

ARTICULUS III.

In primis regula Probabilistarum videtur manifestè Scripturæ Sacræ contraria.

57. **A**dduximus superius verba Dei Deut. 17. quibus capitale principium de insufficienti legis promulgatione, quod est totius Probabilismi basis, apertæ falsitatis redarguebamus. Hoc unum testimonium divinum, si satis ponderetur, & attendatur, Probabilismum radicis convellit totamque fabricam Recetiorum ab ipsis fundamentis

quatit, ac diruit: ideòque non semel aut iterum resumendum à nobis est. Nunc verò quia signanter regulæ Recetiorum, quam impugnamus, adeòque, & sententiæ benignæ, velut è diametro videtur oppositum, paulò accuratiùs illud exponere operæ pretium fore putavimus.

§. I

Deuteronomii Textus de regula in dubiis tenenda proponitur, & explicatur.

58. **V**erba igitur Domini Moysis ore loquentis ad populum Israeliticum, hæc sunt: *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, lepram, & lepram: & iudicium intra portas tuas videris. verba variari: surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad Sacerdotes, &c.* quæ supra posuimus, & hic rursus post pauca reponemus. Sed, ante quàm ulteriùs progrediamur, duo sunt prænotanda, & supponenda, ut ex hoc loco tandem invictum argumentum conficiamus adversus regulam Recetiorum, eorumque benignam sententiam.

59. Suppono igitur, & noto primò, divinam istam legem præcipientem recursum ad locum superiorem pro veritate cognoscenda in dubiis, non esse intelligendam de dubiis occurrentibus in iis solùm, quæ pertinebant ad gubernationem politicam seu civilem illius populi, ut apud V. C. Bellarminum Brëtius, & alii hæretici sinistrè interpretantur. Porro prædictæ legis dispositionem universalem esse pro dubiis contingentibus in rebus Fidei, & Religionis, quin & pro dubiis etiam de sensu divinarum præceptorum in qualibet materia occurrentibus, multiplici patet ratione.

60. Primò, quia dubitantes re-

Bellarmin. li. 3. de verbo Dei c. 4.